EUROPOS
KOMISIJA

Strasbūras, 2024 09 17
COM(2024) 55 final

ANNEX

PRIEDAS

prie

Pasiūlymo dėl
TARYBOS REKOMENDACIJOS

dėl aplinkos be dūmų ir aerozolių,

kuria pakeičiama Tarybos rekomendacija 2009/C 296/02

{SWD(2024) 55 final} - {SWD(2024) 56 final}

PRIEDAS

PSO Tabako kontrolės pagrindų konvencijos Šalių antrosios konferencijos priimtos Apsaugos nuo tabako dūmų poveikio gairės

TIKSLAI, UŽDAVINIAI IR PAGRINDINĖS PROBLEMOS

Gairių paskirtis

1. Remiantis kitomis PSO Tabako kontrolės pagrindų konvencijos nuostatomis ir šalių konferencijos ketinimais, šiomis gairėmis siekiama padėti šalims vykdyti Konvencijos 8 straipsnio įsipareigojimus. Jose atsižvelgiama į geriausius turimus pavyzdžius ir šalių, sėkmingai įgyvendinusių veiksmingas priemones, kuriomis mažinamas tabako dūmų poveikis, patirtį.

2. Gairėse pateikiami sutarti principai, tam tikrų terminų apibrėžtys bei sutartos rekomendacijos, kokių žingsnių reikia imtis, siekiant įvykdyti Konvencijos įsipareigojimus. Be to, gairėse nustatytos būtinos veiksmingos apsaugos nuo antrinių tabako dūmų priemonės. Šalys raginamos naudotis šiomis gairėmis ne tik vykdant Konvencijoje numatytus teisinius įsipareigojimus, bet ir sekant geriausiais visuomenės sveikatos apsaugos praktikos pavyzdžiais.

Gairių tikslai

3. Gairėse numatyti du susiję tikslai. Pirmasis – padėti šalims vykdyti įsipareigojimus pagal PSO pagrindų konvencijos 8 straipsnį, derinant juos su moksliniais įrodymais dėl aplinkos, kurioje yra antrinių tabako dūmų, poveikio ir gerąja pasauline patirtimi, įgyvendinant priemones, kuriomis kuriama aplinka be dūmų, siekiant įtvirtinti aukšto lygio atsiskaitomybę už susitarimo vykdymą ir padėti šalims siekti aukščiausio įmanomo sveikatos standarto. Antrasis tikslas – nustatyti svarbiausias reikalingų teisės aktų detales, kad žmonės būtų veiksmingai apsaugoti nuo tabako dūmų poveikio, pagal 8 straipsnio reikalavimus.

Aplinkybės

4. Šios gairės parengtos, atsižvelgiant į tokias pagrindines aplinkybes:

   a) 8 straipsnio tekste numatyta pareiga apsaugoti nuo tabako dūmų poveikio yra pagrįsta pagrindinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis. Atsižvelgiant į kvėpavimo antriniais tabako dūmais keliamą pavojų, pareiga apsaugoti nuo tabako dūmų poveikio yra neatsiejama nuo, inter alia, teisės į gyvybę ir teisės į pačią geriausią sveikatos apsaugą, kaip tai pripažinta daugelyje tarptautinių teisinių priemonių (pavyzdžiui, Pasaulio sveikatos organizacijos įstatuose, Vaiko teisių konvencijoje, Konvencijoje dėl moterų visų formų diskriminacijos panaikinimo ir Tarptautiniame ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakte), oficialiai įtrauktų į PSO pagrindų konvencijos preambulę ir pripažįstamų daugelio šalių konstitucijose,

   b) pareiga apsaugoti žmones nuo tabako dūmų dera su vyriausybių pareiga priimti tokius teisės aktus, kuriais žmonės būtų apsaugoti nuo pavojų, kylančių jų pagrindinėms teisėms ir laisvėms. Ši pareiga taikoma visiems žmonėms, ne vien tik atskiroms gyventojų grupėms,

c) kelios autoritetingos mokslo institucijos nustatė, kad antriniai tabako dūmai yra kancerogenas. Keletas PSO pagrindų konvencijos šalių (pavyzdžiui, Suomija ir Vokietija) antrinius tabako dūmus laiko kancerogenais ir prevencijos darbo vietoje nuostatas įtraukė į savo sveikatos ir saugos teisės aktus. Be 8 straipsnio reikalavimų, šalys dabartiniais įstatymais dėl darbo vietų ar kitais įstatymais dėl aplinkos, kurioje yra kenksmingų medžiagų, įskaitant kancerogenus, poveikio gali būti įpareigotos atkreipti dėmesį į tabako dūmų keliamą pavojų.

PRINCIPAI IR APIBRĖŽTYS, KURIAIS REMIANTIS UŽTIKRINAMA APSAUGA NUO TABAKO DŪMŲ POVEIKIO

Principai

5. Kaip pažymima PSO pagrindų konvencijos 4 straipsnyje, reikia tvirto politinio įsipareigojimo imtis priemonių apsaugoti visus žmones nuo tabako dūmų poveikio. Įgyvendinant Konvencijos 8 straipsnį, reikėtų vadovautis toliau pateiktais sutartais principais.

1 principas

6. Kaip numatyta PSO pagrindų konvencijos 8 straipsnyje, veiksmingos apsaugos nuo tabako dūmų poveikio priemonės yra visiškas rūkymo ir tabako dūmų uždraudimas tam tikroje erdvėje arba aplinkoje, kad būtų sukurta aplinka, kurioje visiškai nėra (100 proc.) dūmų. Kad ir koks menkas būtų tabako dūmų poveikis, saugiu jo laikyti negalima, ir bet kokių mėginimų nustatyti ribinę antrinių tabako dūmų toksiškumo vertę, turėtų būti atsisakyta, nes tai prieštarauja moksliniams įrodymams. Kiti būdai, išskyrus tą, kuriuo sukuriama aplinka be dūmų (100 proc.), pavyzdžiui, ventiliacija, oro filtravimas ir naudojimasis rūkyti skirtomis vietomis (su atskira ventiliacijos sistema arba be jos), jau ne kartą pasirodė neveiksmingi, be to, yra įtikinamų mokslinių ir kitokių duomenų, kad techninės priemonės nuo tabako dūmų poveikio neapsaugo.

2 principas

7. Visi žmonės turėtų būti apsaugoti nuo tabako dūmų poveikio. Visos uždaros darbo ir viešosios vietos turėtų būti be dūmų.

3 principas

8. Reikia teisės aktų, kuriais žmonės būtų apsaugoti nuo tabako dūmų poveikio. Jau ne kartą savanoriškos politinės iniciatyvos sukurti aplinką be dūmų pasirodė neveiksmingos ir nesuteikia reikiamos apsaugos. Siekiant, kad teisės aktai būtų veiksmingi, jie turi būti paprasti, aiškūs ir įgyvendinami.

4 principas

9. Norint sėkmingai įgyvendinti ir vykdyti teisės aktus, kuriais siekiama užtikrinti aplinką be dūmų, būtina tinkamai planuoti veiklą ir užtikrinti pakankamus išteklius.

5 principas

10. Pilietinė visuomenė atlieka svarbų vaidmenį remiant ir užtikrinant, kad bus laikomasi priemonių, kuriomis kuriama aplinka be dūmų, todėl reikėtų įtraukti ją, kaip aktyvų partnerį, į teisės aktų rengimo, įgyvendinimo ir vykdymo procesą.

6 principas

11. Reikėtų stebėti ir vertinti teisės aktų, kuriais siekiama užtikrinti aplinką be dūmų, įgyvendinimą, vykdymą ir poveikį. Tai turėtų apimti tabako pramonės veiklos, kuria trukdoma įgyvendinti ir vykdyti teisės aktus, stebėseną ir atitinkamus veiksmus, kaip numatyta PSO pagrindų konvencijos 20 straipsnio 4 dalyje.

7 principas

12. Jei reikia, žmonių apsaugą nuo tabako dūmų poveikio galima sustiprinti ir išplėsti; tai galima padaryti priimant naujus ar iš dalies pakeistus teisės aktus, gerinant vykdymą ir kitas priemones, atsižvelgiant į naujus mokslinius įrodymus ir veiklos pavyzdžius.

Apibrėžtys

13. Rengiant teisės aktus, svarbu tiksliai apibrėžti svarbiausius terminus. Čia pateikiamos kelios rekomendacijos ir tinkamos apibrėžtys, pagrįstos daugelio šalių patirtimi. Šios apibrėžtys papildo į PSO pagrindų konvenciją jau įtrauktas apibrėžtis.

„Antriniai tabako dūmai“ arba „aplinkos tabako dūmai“

14. Dūmų, aprašytų PSO pagrindų konvencijos 8 straipsnyje, rūšiai apibūdinti paprastai vartojama keletas alternatyvių sąvokų. Be kita ko, vartojama „antriniai dūmai“, „aplinkos tabako dūmai“ ir „kitų žmonių dūmai“. Reikėtų vengti tokių terminų kaip „pasyvusis rūkymas“ ir „nesavanoriškas buvimas aplinkoje, kurioje yra tabako dūmų“, kadangi Prancūzijos ir kitų šalių patirtis rodo, kad tabako pramonė gali pasinaudoti šiais terminais gindama poziciją, kad savanoriškas buvimas tokioje aplinkoje yra priimtinas. Geriau vartoti sąvokas „antriniai tabako dūmai“ (retkarčiais vartojama santrumpa SHS) ir „aplinkos tabako dūmai“ (angl. retkarčiais vartojama santrumpa ETS). Šiose gairėse vartojamas terminas „antriniai tabako dūmai“.

15. Antriniai tabako dūmai gali būti apibrėžiami kaip „dūmai, išsiskiriantys iš degančios cigaretės galiuko arba kitų degančių tabako produktų, paprastai kartu su rūkančiojo iškvepiamais dūmais“.

16. „Oras be dūmų“ yra oras, kuriame visiškai (100 proc.) nėra dūmų. Ši apibrėžtis apima orą, kuriame tabako dūmai negali būti matomi, užuodžiami, jaučiami ar išmatuojami, tačiau juo neapsiriboja[1].

„Rūkymas“

17. Šį terminą reikėtų apibrėžti taip, kad būtų įtrauktas uždegto tabako produkto laikymas arba kontroliavimas, nežiūrint, ar dūmai aktyviai įkvepiami, ar iškvepiami.

„Viešosios vietos“

18. Nors įvairių šalių teisinėse sistemose „viešosios vietos“ bus apibrėžtos skirtingai, svarbu, kad teisės aktuose šis terminas būtų apibrėžtas kiek galima plačiau. Į apibrėžtį turi būti įtrauktos visos plačiajai visuomenei prieinamos arba bendro naudojimo vietos, neatsižvelgiant į tai, kieno nuosavybė jos yra arba kas turi teisę jomis naudotis.

„Uždaras“ arba „atskirtas“

19. 8 straipsniu reikalaujama apsaugos nuo tabako dūmų poveikio darbo ir viešosiose vietose „uždaroje erdvėje“. Kadangi apibrėžiant „uždarus“ plotus gali kilti keblumų, kitų šalių patirtis, apibrėžiant šį terminą, turėtų būti ypač gerai išnagrinėta. Apibrėžtis

[1] Gali būti, kad sudedamųjų tabako dūmų dalelių kiekis ore yra toks mažas, kad jį sunku išmatuoti. Reikia atkreipti dėmesį, kad tabako pramonė arba viešbučių ir maitinimo įstaigų sektorius gali bandyti išnaudoti šios apibrėžties trūkumus.

turėtų būti kiek galima platesnė ir aiškesnė, taip pat reikėtų vengti sąrašų, į kuriuos neįtraukti „uždari“ plotai galėtų būti laikomi plotais, kuriose leidžiama rūkyti. Rekomenduojama „uždarus“ (arba „atskirtus“) plotus apibrėžti taip, kad būtų įtraukta bet kokia erdvė, kuri uždengta stogu arba atskirta viena ar daugiau sienų arba sienelių, nesvarbu, iš kokios medžiagos buvo pagamintas stogas, siena ar sienelės, ir ar struktūra yra nuolatinė ar laikina.

„Darbo vieta“

20. Sąvoka „darbo vieta“ turėtų būti apibrėžiama plačiai kaip „vieta, kuria žmonės dirbdami naudojasi arba kurioje jie dirba“. Į apibrėžtį reikėtų įtraukti ne tik darbą už užmokestį, bet ir savanorišką darbą, jei už tokį darbą paprastai mokamas atlygis. Be to, „darbo vietos“ yra ne vien tos vietos, kuriose dirbama, bet ir visos greta esančios ar susiję vietos, kuriomis darbuotojai dirbdami naudojasi bendrai, įskaitant, pavyzdžiui, koridorius, liftus, laiptines, vestibiulius, prijungtas specialios paskirties patalpas, valgyklas, tualetus, poilsio kambarius, valgomuosius bei kitas patalpas, kaip antai stoginės ir statybininkų nameliai. Darbui naudojamos transporto priemonės yra darbo vietos ir jas reikėtų taip įvardyti.

21. Reikėtų kruopščiai apsvarstyti, kaip įvardyti darbo vietas, kurios taip pat yra ir gyvenamosios arba buvimo vietos, pavyzdžiui, kalėjimai, psichikos sveikatos institucijos arba slaugos namai. Šios vietos taip pat yra kitų žmonių, kurie turėtų būti apsaugoti nuo tabako dūmų poveikio, darbo vietos.

„Viešasis transportas“

22. Viešasis transportas turėtų būti apibrėžtas taip, kad būtų įtraukta bet kokia transporto priemonė, naudojama visuomenės nariams vežti, paprastai už atlygį arba komerciniais tikslais. Į apibrėžtį reikėtų įtraukti ir taksi.

VEIKSMINGŲ TEISĖS AKTŲ TAIKYMO SRITIS

23. 8 straipsniu reikalaujama priimti veiksmingas priemones, kuriomis žmonės būtų apsaugoti nuo tabako dūmų poveikio 1) uždarose darbo vietose, 2) uždarose viešosiose vietose, 3) viešajame transporte ir 4) kitose viešosiose vietose.

24. Taip nustatoma pareiga suteikti visuotinę apsaugą, užtikrinant, kad visose uždarose viešosiose vietose, uždarose darbo vietose, visame viešajame transporte ir prireikus kitose (atvirose arba pusiau atvirose) viešosiose vietose nebūtų antrinių tabako dūmų ekspozicijos. Negalima pateisinti jokių išimčių, remiantis sveikatos arba teisės argumentais. Jeigu remiantis šiais argumentais būtina svarstyti išimtis, jos turėtų būti kuo įmanoma mažesnės. Be to, jei šalis negali iš karto apimti visų sričių, 8 straipsnyje nustatoma nuolatinė pareiga kiek galima greičiau pašalinti visas išimtis ir užtikrinti visuotinę apsaugą. Kiekviena šalis turėtų siekti užtikrinti visuotinę apsaugą per penkerius metus nuo PSO Tabako kontrolės pagrindų konvencijos įsigaliojimo atitinkamoje šalyje.

25. Kad ir koks menkas būtų antrinių tabako dūmų poveikis, saugiu jo laikyti negalima, ir, kaip anksčiau buvo pripažinta Konvencijos šalių konferencijos sprendime TKPK/KŠK1(15), techninėmis priemonėmis, pavyzdžiui ventiliacija, oro keitimu ir rūkyti skirtų vietų naudojimu, nuo tabako dūmų poveikio neapsisaugoma.

26. Reikia užtikrinti apsaugą visose uždarose ir atskirtose darbo vietose, įskaitant motorines transporto priemones, naudojamas kaip darbo vietos (pavyzdžiui, taksi, greitosios pagalbos automobiliai, arba krovinių pristatymo transporto priemonės).

27. Konvencijoje reikalaujama imtis apsaugos priemonių ne tik visose uždarose viešosiose vietose, bet ir kitose (t. y. atvirose arba pusiau atvirose) viešosiose vietose. Nustatant šias atviras ir pusiau atviras viešąsias vietas, kuriose reikėtų taikyti teisės aktus, šalys turėtų apsvarstyti, kokie pavojai gali kilti sveikatai įvairiomis aplinkybėmis, ir turėtų imtis veiksmų patvirtinti pačias veiksmingiausias apsaugos nuo tabako dūmų poveikio priemones visur, kur tik yra pavojaus įrodymų.

28. Visuomenės ir įtakingų asmenų informavimas, rengiant informacines kampanijas, apie antrinių tabako dūmų poveikio keliamą pavojų, yra svarbi valstybės tarnybų užduotis, vykdoma bendradarbiaujant su pilietine visuomene ir siekiant užtikrinti, kad visuomenė suprastų ir palaikytų teisės aktų įgyvendinimą. Pagrindinės suinteresuotosios šalys – verslo įmonės, restoranų bei viešbučių ir maitinimo įstaigų asociacijos, darbdavių grupės, profesinės sąjungos, žiniasklaida, sveikatos priežiūros specialistai, vaikams ir jaunimui atstovaujančios organizacijos, mokslo ar tikėjimo institucijos, mokslinių tyrimų bendruomenė ir plačioji visuomenė. Rengiant teisės aktus, informavimo veikla turi apimti konsultacijas su verslo įmonėmis ir kitomis organizacijomis bei institucijomis, kurioms šie teisės aktai turės įtakos.

29. Teikiant pagrindinę informaciją didžiausias dėmesys skirtinas informacijai apie pavojų, kurį kelia antrinių tabako dūmų poveikis, faktui, kad vienintelis moksliškai pagrįstas sprendimas, kuriuo užtikrinama visiška apsauga nuo dūmų poveikio, – jų pašalinimas iš patalpų, visų darbuotojų teisei būti vienodai apsaugotiems įstatymo ir faktui, kad kompromiso tarp sveikatos ir ekonomikos būti negali, kadangi vis daugiau šalių teisinių sistemų patirtis rodo, kad aplinka be dūmų yra abipusiai naudinga. Visuomenės švietimo kampanijų metu taip pat reikėtų atkreipti dėmesį į tokias vietas, kuriose teisės aktai netaikomi ar netaikytini, kaip antai privatūs namai.

30. Be to, būtina konsultuotis su suinteresuotosiomis šalimis, siekiant šviesti ir sutelkti bendruomenę bei paskatinti, kad patvirtinus teisės aktus, jie būtų palaikomi. Priėmus teisės aktus, reikėtų surengti švietimo kampaniją, kuria būtų skatinama įgyvendinti įstatymą, teikiama informacija įmonių savininkams ir statybos specialistams, išaiškinant įstatymą, jų atsakomybės sritis bei galimas priemones, pavyzdžiui, ženklinimą. Taikant tokias priemones padidės tikimybė, kad teisės aktai bus įgyvendinami sklandžiai ir sulauks daug savanoriško palaikymo. Iniciatyvomis, kuriomis įtvirtinamos nerūkančių asmenų teisės, o rūkantiesiems dėkojama už įstatymo laikymąsi, visuomenė bus paskatinta dalyvauti vykdant ir sklandžiai įgyvendinant įstatymą.

VYKDYMO UŽTIKRINIMAS

Pareiga laikytis įstatymo

31. Veiksminguose teisės aktuose turėtų būti nustatyta ir suinteresuotųjų įstaigų, ir pavienių rūkalių teisinė atsakomybė už teisės aktų laikymąsi ir numatytos įmonėms ir, prireikus, rūkaliams taikytinos nuobaudos už pažeidimus. Paprastai už teisės aktų vykdymą labiausiai turėtų būti atsakingos įmonės. Teisės aktuose turėtų būti nustatyta aiški savininko, vadybininko ar kito už patalpas atsakingo asmenų atsakomybė ir numatyti veiksmai, kurių šie asmenys turi imtis. Jie turėtų būti tokie:

    a) prie įėjimų ir kitų atitinkamų vietų pakabinti aiškius ženklus, kuriuose nurodyta, kad rūkyti yra draudžiama. Šių ženklų formatą ir turinį turėtų numatyti sveikatos institucijos arba kitos vyriausybės tarnybos; juose gali būti

nurodytas telefono numeris arba kiti pranešimo apie pažeidimą būdai bei patalpose esančio asmens, kuriam galima pateikti skundą, vardas ir pavardė;

b) iš patalpų pašalinti visas pelenines;

c) stebėti, kad būtų laikomasi taisyklių;

d) imtis tam tikrų žingsnių, kad žmonės patalpose nerūkytų. Pavyzdžiui, galima paprašyti rūkančio asmens nerūkyti, nutraukti jo aptarnavimą, paprašyti išeiti iš patalpos arba susisiekti su teisėsaugos pareigūnais ar kita institucija.

Sankcijos

32. Teisės aktuose turėtų būti numatytos konkrečios baudos ar kitos piniginės nuobaudos už pažeidimus. Nors šių nuobaudų dydis neišvengiamai atspindės konkrečią kiekvienos šalies praktiką ir papročius, jį nustatant reikėtų atsižvelgti į keletą principų. Svarbiausia, kad nuobaudos būtų pakankamai atgrasančios, priešingu atveju pažeidėjai jas gali ignoruoti arba traktuoti kaip paprastas verslo išlaidas. Didesnes nuobaudas reikia skirti įmonėms pažeidėjoms, o ne pavieniams rūkaliams, kurių lėšos paprastai yra mažesnės, atgrasyti. Nuobaudos už pasikartojančius pažeidimus turėtų būti didesnės ir turėtų atitikti kitų rimtų nusikaltimų traktavimą atitinkamoje šalyje.

33. Be piniginių nuobaudų, teisės aktuose taip pat galima numatyti administracines sankcijas, tokias kaip verslo licencijų suspendavimas, derinant su šalyje priimta praktika ir teisine sistema. Šios „kraštutinės sankcijos“ naudojamos retai, bet yra labai svarbios siekiant užtikrinti, kad įmonės, kurios renkasi pakartotinai nepaisyti įstatymo, įstatymą vykdytų.

34. Galima apsvarstyti baudžiamųjų sankcijų už pažeidimus taikymą, jeigu tai priimtina šalies teisinėje ir kultūrinėje aplinkoje.

Vykdymo užtikrinimo infrastruktūra

35. Teisės aktuose turi būti nustatyta institucija ar institucijos, atsakingos už vykdymą, bei numatyta sistema, kaip bus stebima, ar laikomasi teisės aktų, ir kaip pažeidėjai bus patraukiami baudžiamojon atsakomybėn.

36. Į stebėseną turi būti įtrauktas patikrinimo, ar verslo įmonės laikosi teisės aktų, procesas. Tik retais atvejais reikia sukurti naują teisės aktų, kuriais siekiama užtikrinti aplinką be dūmų, vykdymo patikrinimo sistemą. Vietoje jos, stebėti, ar teisės akto laikomasi, galima naudojant vieną ar kelis jau taikomus įmonių patalpų ir darbo vietų kontrolės mechanizmus. Šiam tikslui pasiekti paprastai yra keletas galimybių. Daugelyje šalių įstatymų priežiūros patikrinimai gali būti integruoti į verslo licencijų patikrinimus, sveikatos ir sanitarinių sąlygų patikrinimus, sveikatos ir saugos darbo vietose patikrinimus, priešgaisrinės saugos patikrinimus arba panašias programas. Gali būti naudinga tuo pat metu pasinaudoti keletu tokių informacijos rinkimo šaltinių.

37. Kur įmanoma, rekomenduojama vietiniu lygmeniu naudotis inspektorių ar kontrolierių paslaugomis; tikėtina, kad taip padidės turimų teisės aktų vykdymo resursai ir bus geriau laikomasi įstatymų. Jeigu bus laikomasi šio požiūrio, reikės parengti nacionalinį koordinavimo mechanizmą, kad būtų užtikrintas nuoseklumas nacionaliniu mastu.

38. Nepaisant, koks mechanizmas bus naudojamas, stebėsena turi vykti remiantis bendru vykdymo planu, be to, turi būti numatytas veiksmingas inspektorių mokymas.

Veiksmingą stebėseną gali sudaryti reguliarūs ir neplanuoti patikrinimai, netikėti patikrinimai bei apsilankymai, reaguojant į nusiskundimus. Ankstyvuoju laikotarpiu po įstatymo įsigaliojimo tokie apsilankymai gali būti taip pat šviečiamieji, kadangi daugelis pažeidimų veikiausiai bus padaryti iš neapdairumo. Jei dabartiniuose įstatymuose to dar nėra numatyta, teisės aktais inspektoriams turi būti suteikta teisė patekti į patalpas, kurioms taikomas įstatymas, ir imti mėginius bei rinkti įrodymus. Teisės aktais turi būti draudžiama įmonėms trukdyti inspektoriams dirbti.

39. Veiksminga stebėsena nėra pernelyg brangi. Nereikia samdyti daug inspektorių, kadangi patikrinimai gali vykti naudojant dabartines programas ir darbuotojus, be to, patirtis rodo, kad teisės aktai, kuriais siekiama užtikrinti aplinką be dūmų, greitai prigyja savaime (t. y. jų įgyvendinimą labai palaiko visuomenė). Jei teisės aktai įgyvendinami rūpestingai ir dedamos aktyvios pastangos šviesti įmones ir visuomenę, pakaktų vos keletą kartų pritaikyti baudžiamąsias priemones.

40. Nors stebėsenos programos ir nėra brangios, įmonėms šviesti, inspektoriams mokyti, patikrinimų procesui koordinuoti ir kompensuoti darbuotojams už verslo įmonių patikrinimus po įprastų darbo valandų reikia tam tikrų išteklių. Šiuo tikslu reikėtų nustatyti finansavimo mechanizmą. Veiksmingose stebėsenos programose naudojami įvairūs finansavimo šaltiniai, įskaitant pajamas iš valstybinių mokesčių, pajamas už verslo licencijavimą ir specialias pajamas iš pažeidėjų sumokėtų baudų.

Vykdymo užtikrinimo strategijos

41. Strategiškai suplanuotas vykdymas gali nepaprastai pagerinti teisės aktų laikymąsi, supaprastinti teisės aktų įgyvendinimą ir sumažinti vykdymui reikalingus išteklius.

42. Pavyzdžiui, vykdymo veikla iš karto po įstatymo įsigaliojimo lemia būsimą įstatymo, stebėsenos ir vykdymo sėkmę ateityje. Remiantis daugelio šalių teisinių sistemų pavyzdžiais, pradiniu etapu rekomenduojamas „švelnus“ vykdymas, pažeidėjus tik perspėjant, o ne baudžiant. Drauge reikėtų imtis aktyvios įmonių savininkų švietimo apie jų teisinę atsakomybę kampanijos, tačiau įmonės turi suprasti, kad po pradinio lengvatinio etapo bus imamasi griežtesnių priemonių.

43. Prasidėjus aktyviam vykdymui, remiantis daugelio šalių teisinių sistemų pavyzdžiais, rekomenduojama taikyti baudžiamąsias priemones, kurios sustiprintų atgrasomąjį poveikį. Nustačiusios aiškius pažeidėjus, sąmoningai nepaisančius įstatymo arba gerai žinomus bendruomenei, imdamosi griežtų ir greitų veiksmų ir siekdamos kuo geriau informuoti visuomenę apie šiuos veiksmus, valdžios institucijos gali parodyti savo ryžtingumą ir rimtą požiūrį į įstatymą. Tai didina savanorišką įstatymo laikymąsi ir mažina ateityje stebėsenai ir vykdymui reikalingus išteklius.

44. Nors įstatymai, kuriais draudžiama rūkyti, greitai prigyja savaime, vis tiek labai svarbu, kad valdžios institucijos būtų pasiruošusios greitai ir ryžtingai reaguoti į bet kokius pavienius atviro neklusnumo atvejus. Ypač įstatymo įsigaliojimo pradžioje gali pasitaikyti nusižengėlių, atvirai demonstruojančių nepagarbą įstatymui. Tokiais atvejais griežtu atsaku patvirtinami lūkesčiai, kad įstatymo būtų laikomasi ir taip palengvinamos būsimos pastangos, o neryžtingumas gali greitai paskatinti nusižengti.

Sutelkti ir įtraukti bendruomenę

45. Stebėsenos ir vykdymo programos veiksmingumas sustiprinamas įtraukiant bendruomenę. Pasitelkus bendruomenės paramą ir skatinant bendruomenės narius stebėti, kaip laikomasi įstatymo, bei raginant pranešti apie pažeidimus, labai praplečiamos vykdymo tarnybų galimybės ir nebereikia tiek daug išteklių užtikrinti,

kad įstatymo būtų laikomasi. Iš tikrųjų, daugelio šalių teisinėse sistemose bendruomenės skundai yra pagrindinė priemonė, kuria užtikrinama, kad įstatymo yra laikomasi. Todėl teisės aktais, kuriais siekiama užtikrinti aplinką be dūmų, visuomenės nariams turėtų būti sudaryta galimybė teikti skundus, o bet kuriam žmogui arba nevyriausybinei organizacijai suteikta teisė imtis tam tikrų veiksmų, kad būtų užtikrinamos apsaugos priemonės nuo antrinių dūmų ekspozicijos. Taip pat reikėtų įdiegti nemokamą tiesioginę telefono liniją nusiskundimams arba nustatyti panašią sistemą, kuria visuomenė būtų raginama pranešti apie pažeidimus.

PRIEMONIŲ STEBĖSENA IR VERTINIMAS

46. Stebėti ir vertinti priemones, kuriomis mažinamas tabako dūmų poveikis, svarbu dėl keleto priežasčių, pavyzdžiui, siekiant:

    a) stiprinti politinę ir visuomenės paramą, kad būtų sustiprintos ir praplėstos teisinės nuostatos;

    b) dokumentuose užfiksuoti sėkmingos veiklos pavyzdžius, kad kitos šalys galėtų pasinaudoti šia informacija ir patirtimi;

    c) nustatyti ir paviešinti tabako pramonės bandymus pakenkti priemonių įgyvendinimui.

47. Skirtingų šalių teisinėse sistemose stebėsenos ir vertinimo mastai ir sudėtingumas gali skirtis priklausomai nuo kompetencijos ir išteklių. Tačiau svarbu įvertinti įgyvendintų priemonių rezultatus, ypač remiantis pagrindiniu rodikliu – antrinių tabako dūmų poveikiu darbo ir viešosiose vietose. Galima rasti nebrangių rezultatų vertinimo būdų, pavyzdžiui, naudojantis duomenimis arba informacija, surinkta vykdant įprastinę veiklą, pavyzdžiui, rengiant darbo vietų patikrinimus.

48. Reikia atsižvelgti į aštuonis pagrindinius procesų ir rezultatų rodiklius[2]: (2)

Procesai

a) visuomenės ir galbūt konkrečių grupių, pavyzdžiui, barų darbuotojų, žinios apie politines nuostatas dėl draudimo rūkyti, požiūris į jas ir jų palaikymas;

b) politinių nuostatų dėl draudimo rūkyti vykdymas ir jų laikymasis.

Rezultatai

a) sumažėjęs antrinių tabako dūmų poveikis darbuotojams darbo ir viešosiose vietose;

b) sumažėjęs ore tvyrančių antrinių tabako dūmų kiekis darbo vietose (ypač restoranuose) ir viešosiose vietose;

c) sumažėjęs mirtingumas ir sergamumas dėl antrinių tabako dūmų poveikio;

d) sumažėjęs antrinių tabako dūmų poveikis privačiuose namuose;

e) pasikeitę rūkymo įpročiai ir su rūkymu susiję elgesio modeliai;

f) ekonominis poveikis.

[2] Leidinyje „PSO politikos rekomendacijos. Apsauga nuo aplinkos, kurioje yra antrinių tabako dūmų, ekspozicijos“ (angl. „WHO policy recommendations: protection from exposure to second-hand tobacco smoke“) (Ženeva, Pasaulio sveikatos organizacija, 2007 m.) pateikiama informacija apie pagal visus šiuos rodiklius atliktus stebėsenos tyrimus kitose šalyse ir atitinkamos nuorodos.